

یک جهان جشن

توضیحات درس

در تاریخ اسلام دو حادثه بسیار مهم و بزرگ اتفاق افتاده است که از یکی رسالت و از دیگری امامت به وجود آمده است. نخستین حادثه، نزول وحی بود که رسالت پیامبر گرامی اسلام ﷺ را در برداشت و دومین حادثه نیز در هجدهم ذیحجه سال دهم هجرت در مسیر بازگشت پیامبر گرامی اسلام از مراسم حجة الوداع اتفاق افتاد. در این روز بزرگ، رسول گرامی اسلام ﷺ به امر الهی در مسیر بازگشت از مراسم حج، در محلی به نام غدیر خم حضرت علی علیه السلام، را به عنوان وصی و جانشین بعد از خود به همگان معرفی نمودند. در حقیقت انتصاب حضرت علی (علیه السلام) به امامت در واقعه غدیر خم، ادامه رسالت مهم پیامبر گرامی اسلام بود. بنابراین روز غدیر و انتصاب امیرالمؤمنین (علیه السلام) به امامت به اندازه روز بعثت و رسالت نبی گرامی اسلام ﷺ اهمیت دارد.

در این درس ماجرای آن روز از زبان خورشید بیان می شود.

نکته : پیشنهاد می شود با توجه به پیمانهای بودن آموزش درس هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در ماه ذی حجه یا یکی از روزهایی که به حضرت علی (علیه السلام) اختصاص دارد مثل روز تولد ایشان در ۱۳ رجب یا در یکی از اعیاد اسلامی، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با واقعه غدیر خم
- ۲ آشنایی با عید غدیر و مراسم آن
- ۳ اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر
- ۴ مشارکت در برگزاری مراسم عید غدیر
- ۵ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

عیدغدير

جانشینی

ولایت

پیشنهادهایی برای تدریس

● می‌توانید برای شروع درس با همکاری گروهی از دانش‌آموزان در روز قبل از تدریس یا با همکاری اولیای آنها کلاس را تزئین کنید و روز بعد که دانش‌آموزان وارد کلاس می‌شوند با کلاسی تزئین شده روبرو شوند و در بدو ورود در صورت امکان یک شال سبز به آنها هدیه دهید و یا یک کارت تبریک و... و اجازه دهید که دانش‌آموزان علت را جویا شوند و سپس شما با خلاقیتی که دارید وارد موضوع این درس شوید.

● برای شروع درس می‌توانید از آنها بخواهید که بنویسند «عیدغديرخم برای ما مسلمانان روز بسیار با ارزشی است زیرا.....» و از نوشته‌های آنها نمایشگاهی ترتیب دهید.

● برای شروع می‌توانید از متن درس استفاده کنید. در این درس ماجرای عیدغديرخم از زبان خورشید بیان می‌شود.

● برای شروع می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید گزارشی از جشن عیدغدير در محله و خانواده خود تهیه کنند و به کلاس ارائه دهند و با استفاده از گزارش و یا خاطره بچه‌ها وارد متن درس شوید. خاطرات بچه‌ها می‌تواند به شما در تدریس این درس خیلی کمک کند. (تهیه گزارش می‌تواند با توجه به وضعیت و امکانات در هر مدرسه متفاوت باشد در بعضی از موارد امکان تهیه فیلم، عکس و... وجود دارد و در بعضی فقط در قالب خاطره و یا نقاشی.... که هر کدام در جای خود به شما می‌تواند کمک کند.

● تمام فعالیت‌های کتاب در این درس می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

● در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان با واقعه غديرخم بیشتر آشنا می‌شوند و مطالب درس را جمع‌بندی می‌کنند.

● در فعالیت همخوانی کنیم دانش‌آموزان با زبان شعر با واقعه غديرخم آشنا می‌شوند. این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند در دانش‌آموزان به تثبیت مفاهیم درس از طریق خواندن شعر به صورت گروهی با آهنگ و لحن مناسب کمک می‌کند.

● در فعالیت گفت‌وگو کنید برای پاسخ به سؤال مطرح شده، دانش‌آموزان به این مطلب هدایت می‌شوند

که برای تعیین جانشین یک فرد، کسی که از بقیه به او نزدیک تر باشد، انتخاب می شود زیرا با کارها آشناست و می تواند به جای او کارها را با روال گذشته انجام دهد.

● **فعالیت ایستگاه فکر** با هدف برقراری ارتباط بین مفاهیم ارائه شده و دستیابی به مفاهیم جدید طراحی شده است. دانش آموزان در این بخش به اینکه جانشینی حضرت علی (علیه السلام) امری سابقه دار بوده، اشاره می کنند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● **معلمان گرامی** در فعالیت **ببین و بگو** از طریق تصویر خوانی و گفت و گو پیرامون اعمالی که در تصاویر ارائه شده به تعمیق مطالب آموزش داده شده به دانش آموزان نائل می شوند. تصاویر و آیات به فضائل حضرت علی (علیه السلام) به عنوان شایسته ترین فرد برای جانشینی، اشاره می کنند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

● **فعالیت به کار ببندیم** با هدف ایجاد اشتیاق به شرکت در مراسم عیدغدیر و مشارکت در برگزاری مراسم آن طراحی شده است. ایجاد حال و هوای شاد و بانشاط در کلاس، به جهت برگزاری جشن های دینی و مذهبی، ترویج فرهنگ مناسب اجرای مراسم دینی و تمرین برنامه ریزی و همکاری در انجام یک کار دسته جمعی، از اهداف توجه به اعیاد اسلامی در کتاب درسی هدیه های آسمان است. از دانش آموزان بخواهید در گروه های خود برای روز عیدغدیر جشنی با شکوه در مدرسه برنامه ریزی و اجرا کنند و وظایف هر نفر در گروه مشخص شود و در آخر از هر گروه بخواهید که برنامه های خود را بیان کنند. سعی کنید که از هر گروه یک برنامه انتخاب نمایید تا برنامه ها تکراری نباشند سپس از مجموع برنامه ها گروه ها برنامه ای کلی نوشته و وظایف هر نفر با گروه مشخص شود. همچنین از آنها بخواهید با وسایل دور ریختنی یک کارت دعوت برای جشن تهیه کنند و نمونه های آنها را به صورت نمایشگاهی ارائه دهید. از همکاری اولیای مدرسه یا اولیای دانش آموزان برای اجرا شدن این جشن کمک بگیرید.

● **در فعالیت با خانواده** دانش آموزان با کمک خانواده و مراجعه به کتاب های مربوط به عیدغدیر، پاسخ سؤال را پیدا می کنند. می توانید از دانش آموزان بخواهید (به عنوان یک تکلیف هدف دار) در مورد جشن عیدغدیر در گروه های خود تحقیق کنند و گزارش خود را در صورت امکان به صورت تصویری مصاحبه، فیلم، اسلاید و... به کلاس گزارش دهند.

توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نمایندهای تحقق	سطوح عملکرد
معرفت‌های اسلامی	آشنایی با واقعه غدیرخیم - آشنایی با عید غدیر و مراسم آن - اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر - مشارکت در برگزاری مراسم	۹	بیان واقعه غدیرخیم - معرفی عید غدیر - اشتیاق به شرکت در مراسم عید غدیر - مشارکت در برگزاری مراسم	خیلی خوب
				خوب
				قابل قبول
مهارت‌های اجتماعی	توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس	۹	درک مفهوم پیام قرآنی عید غدیر	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر
				با راهنمایی آموزگار واقعه غدیرخیم را بیان می‌کند.
				با باری معلم عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و برای شرکت در آن علاقه نشان می‌دهد.
مهارت‌های علمی				پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن با مثال توضیح می‌دهد.
				پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را توضیح می‌دهد.
				واقعه غدیرخیم را به طور کامل بیان می‌کند.
مهارت‌های پژوهشی				عید غدیر را به عنوان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان معرفی می‌کند و ضمن اظهار اشتیاق در مراسم آن مشارکت می‌کند.
				واقعه غدیرخیم را به طور کامل بیان می‌کند.
				واقعه غدیرخیم را بیان می‌کند.

۱ ماجرای مطرح شده در فعالیت ایستگاه فکر در میان موزخان و مفسران به نام‌های یوم الدار؛ روزی که در خانه پیامبر جمع شدند، بدء الدعوة، آغاز دعوت و یَوْمُ الْإِنذار یاد شده است. جمع زیادی از موزخان و مفسران آن را نقل کرده‌اند.^۱ ماجرا از این قرار است که سه سال پس از آغاز رسالت پیامبر اکرم ﷺ، فرشته وحی نازل شد و فرمان خداوند را برای دعوت خویشاوندان و بستگان نزدیک به او ابلاغ کرد: **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنَّي بِرِئْءٍ مِمَّا تَعْمَلُونَ**: خویشاوندان نزدیک خود را انذار کن، وبال و پر [مهر و نرمی] خود را برای مؤمنان که از تو پیروی کرده‌اند، بهن کن، و اگر از تو نافرمانی کنند، بگو: من از آنچه شما انجام می‌دهید بیزارم.^۲ با نزول این آیه، پیامبر اکرم ﷺ خویشاوندان خود را دعوت کرد تا پیام خویش را ابلاغ کند. خطاب به خویشان خود فرمود: به خدا هیچ کس برای شما چیزی بهتر از آنچه من آورده‌ام، نیاورده است. بدانید که من خیر دنیا و آخرت را برای شما آورده‌ام... به خدایی که جز او خدایی نیست، من فرستاده او به سوی شما و همه مردم جهان هستم. ای عشیره من! بدانید که شما مانند خفتگان بیدار می‌شوید و طبق کردار خود مجازات خواهید شد. بهشت جاودان پروردگار از آن نیکوکاران است و دوزخ از آن بدکاران. ای خویشاوندان! پروردگارم به من دستور داده که شما را به سوی او بخوانم. کدام یک از شما امروز دعوت مرا اجابت می‌کند و از من پشتیبانی می‌نماید، تا برادر و وصی و جانشین من باشد؟ کسی پاسخی نگفت. سکوت سنگینی بر جلسه حاکم شد. علی بن ابیطالب (علیه السلام) از میان قوم برخاست و گفت: ای رسول خدا! دعوت تو را اجابت نمودم و پشتیبان تو هستم. پیامبر گفته‌اش را سه بار تکرار کرد و جوابی از قوم نشنید. در هر سه مرتبه علی به پیامبر پاسخ مثبت داد. آنگاه پیامبر خطاب به حاضران گفت: این جوان، یعنی علی بن ابیطالب از این پس برادر و وصی و وارث من است، از او اطاعت کنید.

۲ در فعالیت ببین و بگو سه آیه و تصویر آمده که به عید غدیر، آیه ولایت و اتفاق امام علی (علیه السلام) در رکوع و شأن نزول سوره دهر یا سوره انسان اشاره دارند.

● بخشیدن انگشت در حال رکوع و فضیلت آن برای علی (علیه السلام): از جمله آیاتی که به اتفاق اکثر مفسران و اهل حدیث درباره امام علی (علیه السلام) نازل شده است؛ آیه ولایت و اتفاق علی (علیه السلام) در رکوع است.^۳ در شأن نزول آیه از عبد الله بن عباس چنین نقل شده است که ابوذر غفاری گفت: روزی از روزها با رسول خدا ﷺ در مسجد

۱- ر.ک: الکامل فی التاریخ، ابن اثیر، ج ۲، ص ۲۷۸؛ السیره الحلبیه، حلبی، ج ۱، ص ۴۶۱؛ مسند، احمد حنبل، ج ۱، ص ۱۵۹؛ البدایه و النهایه، اسماعیل بن کثیر شامی، ج ۳، ص ۴۰؛ بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، ج ۱۸، ص ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۹۱ و ۲۱۴؛ مجمع البیان، طبرسی، ج ۷، ص ۲۰۶؛ الارشاد، شیخ مفید، ص ۲۹ و الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف، علی بن طلووس، ج ۱، ص ۲۰.

۲- سوره شعراء، آیه ۲۱۴

۳- سوره مائده، آیه ۵۵.

نماز می‌خواندم، سائلی وارد مسجد شد و از مردم تقاضای کمک کرد ولی کسی چیزی به او نداد، او دست خود را به آسمان بلند کرد و گفت: خدایا تو شاهد باش که من در مسجد رسول تو تقاضای کمک کردم ولی کسی جواب مساعد به من نداد. در همین حال علی (علیه السلام) که در حال رکوع بود با انگشت کوچک دست راست خود اشاره کرد سائل نزدیک آمد و انگشت را از دست آن حضرت بیرون آورد، پیامبر (صلی الله علیه و آله) که در حال نماز بود این جریان را مشاهده کرده هنگامی که از نماز فارغ شد. سر به سوی آسمان بلند کرد و چنین گفت: «خداوند! برادرم موسی از تو تقاضا کرد که روح او را وسیع گردانی و کارها را بر او آسان سازی و گره از زبان او بگشائی تا مردم گفتارش را درک کنند، و نیز موسی درخواست کرد هارون را که برادرش بود وزیر و یاورش قرار دهی و به وسیله او نیرویش را زیاد کنی و در کارهایش شریک سازی خداوند! من محمد پیامبر و فرستاده توام. سینه مرا گشاده کن و کارها را بر من آسان ساز از خاندانم علی را وزیر من گردان تا به وسیله او پشتم قوی و محکم گردد. ابوذر می‌گوید: هنوز دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) پایان نیافته بود که جبرئیل نازل شد. و به پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفت بخوان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود چه بخوانم، گفت بخوان «انما ولیکم الله و رسوله و الذین امنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکوة و هم راکعون: سرپرست و رهبر شما تنها خدا است، و پیامبر او، و آنهایی که ایمان آورده‌اند و نماز را برپای دارند و در حال رکوع زکات می‌پردازند.»^۱

● شأن نزول سوره دهر یا انسان از طرق مختلف نقل شده که گاهی در جزئیات با هم تفاوت دارند؛ ولی اساس و عصاره همه یکی است. این ماجرا در درس دهم پایه دوم با عنوان خانواده مهربان ارائه شده است. **۳** شایسته است که به پاس قدردانی از نعمت عظیم ولایت و عرض ادب به ساحت مقدس امیر المؤمنین علی (علیه السلام)، عید سعید غدیر را در خانواده و اجتماع، باشکوه فراوان برگزار نماییم و از برکات معنوی این روز عزیز بهره‌مند شویم. در بیان ائمه (علیهم السلام) برای این روز بزرگ اعمالی وارد شده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

● تبریک گفتن: حضرت امام رضا (علیه السلام)، می‌فرماید: «روز عید غدیر خم روز تهنیت گویی است. بعضی از شما به بعض دیگر تهنیت بگویند و هرگاه مؤمنی با برادرش برخورد کرد بگوید: الحمد لله الذی جعلنا من الممتسکین بولایة امیر المؤمنین و الائمة (علیهم السلام)».

● اظهار سرور و شادمانی: در وصف شیعه و شیعیان گفته شده است که به شادی ما ائمه شادند و به حزن ما محزون؛ و مسلم است که عید غدیر شادی بخش‌ترین عید ائمه است و شادمانی شیعه در این روز فرض است. از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است که فرمودند: «حقا که روز غدیر روز عید فرح و سرور است». همچنین از امیر المؤمنین علی (علیه السلام) نیز نقل شده است که ایشان فرمودند: «در روز عید غدیر اظهار فرح و شادمانی کنید و برادران مسلمان خود را نیز شاد گردانید.»

۱- نصرالدین، ایحی، کتاب المواقف، بیروت، دارالجلیل، چاپ اول، ۱۹۹۷م؛ ابن حجر هیثمی، احمد بن محمد، صواعق المحرقة،

بیروت، مؤسسه الرسالة، چاپ اول، ۱۹۹۷م، ص ۱۰۴

● **مصافحه کردن :** مصافحه یا دست دادن از آداب اسلامی است و در روز عید غدیر به آن تأکید بیشتری شده

است. امام علی (علیه السلام) می فرماید : «روز عید غدیر هنگامی که یکدیگر را ملاقات می کنید با هم مصافحه کنید.»

● **آراستن و پوشیدن لباس نو :** از دیرباز عیدها و جشن ها با نظافت، غبارزدایی، پیراستن و آراستن همراه بوده است و شیعیان باید این روش ها را برای عید غدیر نیز رعایت نمایند. چرا که حضرت امام رضا (علیه السلام) می فرماید : «روز غدیر، روز آراستن و زینت است. پس هر کس برای روز غدیر، زینت کند، خداوند هر خطای کوچک و بزرگ او را می آمرزد و فرشتگانی را به سوی او می فرستد، آنان نیکی های او را می نگارند و مراتبش را تا عید غدیر سال آینده بالا می برند. اگر او جان دهد، شهید مرده است و اگر زیست کند، خوشبخت زیسته است.» حضرت امام صادق (علیه السلام) نیز می فرماید : «یکی از وظایف روز غدیر این است که مؤمن تمیزترین و گرانقدرترین جامه های خویش را بپوشد.» پس چه زیبا خواهد بود که سردر منازل و اماکن عمومی تجارتي و اداری چراغانی شود تا شامل این پاداش بزرگ گردد.

● **استفاده از بوی خوش :** اسلام درباره به کارگیری بوی خوش و زدن عطر، بسیار سفارش کرده است. به خصوص در ایام عید سعید غدیر سفارش ویژه ای نسبت به این سنت خوب شده است. امام صادق (علیه السلام) در پی وظایف مؤمن در روز غدیر فرمودند : «و مؤمن به اندازه توان و دست باز بودنش بوی خوش استعمال کند.»

● **پیمان اخوت و برادری :** از برنامه های اسلام ایجاد اخوت و برادری است. و به همین منظور پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بین مسلمانان مهاجرین و انصار پیمان برادری بست و با پیمان اخوت علی (علیه السلام) را با خویش برادر نمود و در برخی از زیارات که خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می خوانیم : «السلام علیک و علی اخیک علی بن ابیطالب (علیه السلام)» اشاره به همین برادری است. پیمان برادری و عقد اخوت بستن از اعمال وارده در روز غدیر است و صیغه مخصوصی دارد که در مفاتیح الجنان آمده است.

● **احسان و انفاق :** احسان و انفاق از دستورات ویژه اسلامی است اما در ایام بزرگی مثل عید غدیر بر آن تأکید بیشتری شده است. در سیره امام حسن (علیه السلام) است که ایشان روز عید غدیر مهمانی می داد و شخص امام علی (علیه السلام) نیز در آن مراسم شرکت می کردند.

● **صله رحم :** صله رحم از پسندیده ترین آداب اسلامی است و شرع مقدس اسلام بر این مطلب تأکید فراوان نموده است. اما در روز عید غدیر بر این نکته سفارش بیشتری شده است. امام صادق (علیه السلام) می فرماید : «از کارهایی که در روز عید غدیر مستحب است صله رحم است.»

● **دیدار با مؤمنان :** زیارت برادران مؤمن از سنت های مهم اسلامی است؛ لیکن در روز عید غدیر، دید و بازدید به عنوان یکی از شعائر مذهبی و ولایی بیشتر مورد سفارش قرار گرفته و پاداش افزون تری دارد. حضرت امام رضا (علیه السلام) می فرماید : «هر کس که در روز غدیر به دیدار مؤمنی برود خداوند هفتاد نور در قبرش داخل کند و قبرش را بگستراند، و هر روز هفتاد هزار فرشته به زیارت قبرش آید و به او مژده بهشت دهد.

● **رفع حاجت مؤمنان** : رفع حاجت مومنان از جمله اعمالی است که اسلام برای آن ارزش خاصی قائل شده است و ائمه آن را از چند طواف برتر می‌دانند. در روز غدیر این عمل فضیلت بیشتری دارد. امام علی (علیه السلام) فرمودند : «کسی که مؤمنان را در روز عید غدیر تکفل کند نزد خدای متعال من ضامنش هستم که از کافر شدن و پریشان شدن در امان باشد.»

● **غسل کردن** : امام صادق (علیه السلام)، فرمودند : «هنگامی که روز غدیر فرا برسد باید در فراز آن [هنگام ظهر] غسل کرد.»

● **تشکیل اجتماع در روز عید غدیر** : ائمه (علیهم السلام) سفارش کرده‌اند که به جهت یادآوری مقام محمد (صلی الله علیه و آله) و خاندان او اجتماعات تشکیل بشود؛ و خود نیز از این گونه اجتماعات برپا می‌داشتند.

● **دعا، روزه و عبادت** : روزه عید غدیر از مستحباتی است که مکرر به آن سفارش شده است. امیرالمؤمنین (علیه السلام)، در خطبه‌ای که در روز عید غدیر ایراد کردند فرمودند : «روژه عید غدیر از مستحباتی است که خداوند بدان فراخوانده است.» حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند : «بر شما لازم است که در روز عید غدیر برای سپاسگزاری از خداوند و ستودن او، روزه بگیرید.» امام صادق (علیه السلام)، درباره پاداش روزه عید غدیر فرموده‌اند : «روزه داشتن در روز عید غدیر پاداشی معادل روزه گرفتن در همه عمر دنیا را دارد.» و فرموده‌اند : «روزه داشتن روز عید غدیر خم، کفاره گناه شصت سال است.»

● **افطاری دادن** : از اعمالی که به انجام آن در روز عید غدیر سفارش شده است؛ افطاری دادن به روزه‌داران است. حضرت علی (علیه السلام) فرموده‌اند : «کسی که در شامگاه عید غدیر، به یک مؤمن افطاری بدهد، گویا یک میلیون نفر از پیامبران، شهیدان و صدیقان را افطاری داده است. حال چگونه است پاداش کسی که گروهی از مردان و زنان را افطاری دهد. و من ضامنم بر خدا که از کفر و فقر آسوده گردد و اگر در همان روز یا همان شب تا عید غدیر سال دیگر بمیرد، بر خداوند است پاداش او.

● **اطعام** : از سنت‌های مؤکد دیگر در روز عید غدیر پذیرایی از مؤمنان است. امام صادق (علیه السلام)، درباره یکی از وظایف عید غدیر فرموده‌اند : «و برادرانت را طعام ده.»

● **ابراز برائت** : روز غدیر روز بیزاری از کسانی است که با نپذیرفتن امامت حضرت علی (علیه السلام)، آشکارا با خدا و با پیامبر خدا مخالفت نمودند در دعا‌های این روز آمده است : «ما بیزاری می‌جوییم از آن کس که از علی (علیه السلام) بیزاری جوید و دشمن داریم آن کس که علی (علیه السلام) را دشمن دارد.

● **ذکر صلوات** : حضرت رضا (علیه السلام) در وصف عید غدیر فرموده‌اند : «روز غدیر روز صلوات فرستادن فراوان بر محمد و آل محمد است.»

● **نماز و نیایش** : روز عید غدیر بهترین فرصت و موقعیت برای نیایش است؛ چرا که روز غدیر روز سپاس و ستایش به پیشگاه حضرت احدیت است. حضرت رضا (علیه السلام) می‌فرمایند : «روز غدیر روزی است که خداوند، بر توان کسی که او را نیایش کند، می‌افزاید.» و همچنین فرمودند : «روز غدیر روزی است که

دعا در آن مستجاب می‌گردد.» نماز عید غدیر دو رکعت است که باید در هر رکعت پس از حمد، ده مرتبه سوره توحید، ده مرتبه آیه‌الکرسی و ده مرتبه سوره قدر را خواند. وقت نماز نیم ساعت پیش از ظهر است و پاداش این نماز برابر است با صد هزار حج و صد ها هزار عمره؛ همچنین کسی که این نماز را بخواند، هر چه از خداوند بخواهد برآورده شود.

● **زیارت :** زیارت یکی از سنن سازنده اسلامی است چه از نزدیک چه از دور. زیارت یک پیوند معنوی بسیار قوی بین شیعه و مقدسات اوست. از جمله آنها زیارت حضرت علی (علیه السلام)، از دور و نزدیک است. امام رضا (علیه السلام) به پسرایی نصر فرمودند : «هرجا که باشی در روز عید غدیر در بارگاه امیرالمؤمنین، (علیه السلام)، حاضر باش. بی تردید، خداوند، گناهان شصت ساله هر مرد و زن مؤمن را می‌آمرزد و چند برابر آنچه در ماه رمضان، شب قدر و شب عید فطر از آتش آزاد ساخته در آن روز آزاد می‌سازد.»

● **خواندن دعای ندبه :** طبق مدارک معتبر خواندن دعای ندبه در چهار عید مستحب است؛ جمعه، فطر، قربان و غدیر. توجه به فرازهای این دعا بخصوص آن قسمت که در رابطه با غدیر و خلافت حضرت علی (علیه السلام)، می‌باشد ضروری است.

● **دلجویی و مهرورزی متقابل :** حضرت رضا (علیه السلام)، روز غدیر را «یوم التودد» خواندند؛ یعنی روز مهر ورزیدن. بنابراین در چنین روزی باید معتقدان به ولایت، غم را از دل دوستان حضرت علی (علیه السلام) به هر نحوی که مقدور باشد برطرف نمایند.

● **ایجاد زمینه‌های شادمانی :** عید غدیر یادآور بزرگ‌ترین و گرانقدرترین خاطره اسلام است خاطره استمرار رسالت پیامبر، (صلی الله علیه و آله)، با امامت علی، (علیه السلام). در چنین روزی نه تنها خود باید دلشاد باشیم بلکه باید زمینه شادمانی دیگر برادران ایمانی را هم فراهم سازیم. حضرت رضا (علیه السلام) می‌فرمایند : «[در روز غدیر] هر مرد و زن مؤمنی را شادمان سازید.»

● **گشاده دستی نسبت به خانواده :** یکی از دستورات اسلام ایجاد زمینه‌های لازم در جهت راحتی و آسایش خانواده است و به مناسبت عید غدیر تأکید بیشتری شده است. حضرت امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند : «[در روز غدیر] مرد باید برای خانواده خود گشایش بیشتری فراهم کند.»

● **هدیه دادن :** هدیه دادن و گرفتن با توجه به ضوابط شرعی کار پسندیده‌ای است و اثرات روانی خاصی مخصوصاً در کودکان و نوجوانان دارد و بهترین موقعیت هدیه دادن عید غدیر است. حضرت رضا، (علیه السلام)، عید غدیر را روز هدیه و بخشش می‌نامد و می‌فرمایند : «روز غدیر روز بخشش و هدیه دادن است.»

● **تحکیم بیعت با ولایت :** همان‌گونه که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بعد از نصب حضرت علی (علیه السلام) به امامت مسلمین به جماعت مسلمانان امر کرد که با او بیعت کنند، در سالروز آن حماسه جاوید، تجدید آن بیعت سفارش شده است.

۲ معلمان گرامی می‌توانند برای انجام فعالیت با خانواده، والدین را به شبکه جامع اطلاع رسانی غدیر به آدرس www.ghadeer.org ارجاع دهند.

درس ۱۰

در ساحل دجله

توضیحات درس

در درس «در ساحل دجله» تلاش شده در حد امکان دانش‌آموزان با ابعادی از شخصیت تابناک امام هادی (علیه السلام) در قالب سفرنامه زیارتی یکی از دانش‌آموزان، آشنا شوند و ضمن احساس علاقه و ادای احترام به امام هادی (علیه السلام) برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش کنند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت یا شهادت امام هادی (علیه السلام) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام هادی (علیه السلام) به عنوان امام دهم شیعیان
- ۲ احساس علاقه به امام هادی (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام هادی (علیه السلام)
- ۴ توانایی تفکر در حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

امام هادی (علیه السلام)
دهمین امام
سامرا
دجله
حاکمان عباسی
متوکل

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای شروع، می‌توانید از متن درس استفاده کنید. با توجه به ساختار داستانی درس، از روش بارش فکری استفاده و درس را تدریس کنید.
- می‌توانید یک هفته قبل از تدریس این درس حدیثی از امام‌های (علیهم‌السلام) در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و از آنها بخواهید در آن مورد تحقیق کنند و نتیجه را به کلاس گزارش دهند. سعی کنید حدیث در رابطه با هدف درس باشد و سپس از آنها بخواهید که امام‌های (علیهم‌السلام) را در سه جمله معرفی کنند. یا از آنها بخواهید که بعد از آشنایی با امام‌های (علیهم‌السلام) نامه‌ای به امام‌های (علیهم‌السلام) بنویسند و در آن نامه هرچه می‌خواهند به ایشان بگویند.
- برای شروع تدریس می‌توانید از تصویر فردی که نیاز به کمک دارد استفاده کنید و از دانش‌آموزان بخواهید در این مورد داستانی بنویسند سپس از داستان آنها و ویژگی‌هایی که در داستان خود ذکر کرده‌اند استفاده کنید و وارد موضوع درس شوید.
- فعالیت برایم بگو با هدف تقویت احساس علاقه به امام‌های (علیهم‌السلام) و اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.
- فعالیت بررسی کنید با هدف تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- فعالیت ایستگاه فکر با هدف الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های (علیهم‌السلام) در زندگی روزمره طراحی شده است.
- فعالیت کامل کنید با هدف تقویت احساس علاقه و الگوگیری از امام‌های (علیهم‌السلام) و اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.
- فعالیت گفت‌وگو کنید با هدف آشنایی بیشتر با امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- در فعالیت تدبیر کنیم دانش‌آموزان با توجه به حدیث می‌فهمند که اگر با عدم موفقیت‌ها برخورد درستی داشته باشیم، هر شکستی می‌تواند پله موفقیت بعدی باشد.
- فعالیت بگرد و پیدا کن با هدف آشنایی بیشتر با امام‌های (علیهم‌السلام) طراحی شده است.
- هدف فعالیت با خانواده بسط یادگیری و تقویت نگرش دانش‌آموز به مفاهیم دینی برای بروز رفتار دینی از طریق جست‌وجوی مصادیق تازه از مفاهیم با کمک و همفکری اعضای خانواده است.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
مکتب‌های علمی و فرهنگی	– آشنایی با امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> به عنوان امام دهم شعبان <small>علیهم‌السلام</small>		– بیان ویژگی‌های امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> به عنوان امام دهم شعبان <small>علیهم‌السلام</small>	– نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> را به طور کامل ذکر می‌کند. – ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. – حدیث را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد.
	– احساس علاقه به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان <small>علیهم‌السلام</small>		– ابراز علاقه به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان <small>علیهم‌السلام</small>	– نمونه‌هایی از ویژگی‌های امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> را ذکر می‌کند. – ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در اغلب اوقات تلاش می‌کند. – حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را با مثال توضیح می‌دهد.
	– تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های <small>علیهم‌السلام</small>		– تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام‌های <small>علیهم‌السلام</small>	– نمونه‌ای از ویژگی‌های امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> را ذکر می‌کند. – ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. – حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	– توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس	۱۰	– درک مفهوم حدیث	– با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی‌های امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> را ذکر می‌کند. – با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام‌های <small>علیهم‌السلام</small> برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. – به کمک آموزگار حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
نیازمند آموزش و تلاش بیشتر			قابل قبول	

دانستنی‌های معلم

مهم‌ترین زیارتگاه شهر سامرا مرقد مطهر دو امام همام یعنی حضرت امام هادی (علیه السلام) و فرزند برومندشان امام حسن عسکری (علیه السلام) است که دارای حرم و بارگاهی مجلل با گنبدی طلایی بود که در سوم اسفند ۸۴ تروریست‌ها در جنایتی هولناک در شهر سامرا اقدام به تخریب آن کردند که با گذشت چند سال از آن واقعه همچنان این اقدام بر قلب و دل‌های شیعیان، دوستداران و عاشقان اهل بیت (علیهم السلام) سنگینی می‌کند.

درس ۱۱

سرو سربلند سامرا

توضیحات درس

در درس «سرو سربلند سامرا» تلاش شده در حد امکان دانش‌آموزان با ابعادی از شخصیت تابناک امام حسن عسکری (علیه السلام) آشنا شوند و ضمن احساس علاقه و ادای احترام به امام یازدهم برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش نمایند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانه‌ای بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت یا شهادت امام حسن عسکری (علیه السلام) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان
- ۲ احساس علاقه به امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان
- ۳ تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام)
- ۴ توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

امام حسن عسکری (علیه السلام)
 یازدهمین امام
 سامرا
 عسکر
 عباسیان

پیشنهادهایی برای تدریس

• برای تدریس می‌توانید از بیان ویژگی‌های رفتاری امام که در درس آمده است به صورت تصویری یا به صورت کارتهایی که در آن کلماتی مانند عبادت، ساده‌زیستی، دانش، مهربانی، احترام به اهل دانش، سخت‌کوشی، بردباری و... نوشته شده آغاز کنید و یا داستانی از امام عسکری (علیه السلام) در این زمینه بگویید و یا نمایشی اجرا شود و یا از طریق کارت‌ها بخواهید مواردی که می‌دانید و یا خاطره‌ای دارند بنویسند و به کلاس ارائه دهند. از گفته‌ها و نوشته‌های بچه‌ها استفاده کنید و با توجه به ویژگی‌هایی که گفته شد وارد درس شوید و بگویید که تمام این خصوصیات در امام جمع است و سپس از آنها سؤال کنید که آیا در بین شما و اعضای خانواده افرادی را می‌شناسید که یکی از این ویژگی‌ها در آنها وجود داشته باشد. شاید در بعضی از موارد چند ویژگی وجود داشته باشد از این موقعیت استفاده کنید و به آنها بگویید ما هم می‌توانیم به راحتی مانند امام عسکری (علیه السلام) باشیم و مانند او زندگی کنیم.

• برای شروع تدریس می‌توانید از فعالیت با خانواده استفاده کنید و با نشان دادن تصاویر از دانش‌آموزان بخواهید که این فعالیت را در منزل با کمک بزرگ‌ترها کامل کنند. با این روش قبل از تدریس این درس دانش‌آموزان با امام حسن عسکری (علیه السلام) آشنا می‌شوند. یا شاید در بین بچه‌ها افرادی باشند که به این مکان رفته باشند و خاطراتی را به یاد آورند و در اختیار دوستانشان قرار دهند. در این فعالیت با جمع‌آوری اطلاعاتی در مورد زندگی امام حسن عسکری (علیه السلام) دانش‌آموزان آشنایی نسبی پیدا می‌کنند و بعد وارد موضوع درس می‌شوند. بخش اول این فعالیت سه تصویر از مهم‌ترین زیارتگاه شهر سامرا یعنی مرقد مطهر دو امام همام، حضرت امام هادی (علیه السلام) و فرزند برومندشان امام حسن عسکری (علیه السلام) ارائه شده است. تصویر اول که دارای حرم و بارگاهی مجلل با گنبدی طلایی می‌باشد مربوط به قبل از تخریب است و تصویر دوم مربوط به تخریب مرقد مطهر است که در سوم اسفند ۱۳۸۴ تروریست‌ها در جنایتی هولناک در شهر سامرا به آن اقدام کردند و تصویر سوم به مرقد مطهر پس از بازسازی اشاره می‌کند.

• فعالیت برایم بگو با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان و تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان طراحی شده است.

• فعالیت گفت‌وگو کنید با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) و تقویت احساس علاقه به اعمال و رفتار ایشان طراحی شده است.

• فعالیت تدبر کنیم با هدف الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام) در زندگی روزمره طراحی شده است. دانش‌آموزان با توجه به حدیث به مثبت‌اندیشی تشویق می‌شوند تا سعی کنند در ارتباطات نقاط مثبت را ببینند.

• فعالیت کامل کنید با هدف تقویت احساس علاقه و الگوگیری از امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و

رفتار ایشان طراحی شده است.

● فعالیت ایستگاه فکر با هدف آشنایی بیشتر با امام حسن عسکری (علیه السلام) و تقویت احساس علاقه و الگوگیری از ایشان طراحی شده است. انتظار می رود دانش آموزان در این فعالیت به این موضوع اشاره کنند که آشنایی پیامبران و ائمه اطهار با زبان های مختلف، به دلیل دارا بودن علم الهی آنها است؛ به این معنا که به منبع اصلی علم (خداوند) متصل هستند و علم خود را مستقیم از ایشان دریافت می کنند. ما معتقدیم که امام بر اساس علم الهی خود با این زبان ها آشنا است؛ نه اینکه در کلاسی شرکت کرده و اینها را آموخته باشد یا اینکه اینها را از شخص دیگری شنیده و یاد گرفته باشد. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی های معلم ارائه شده است.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
سطوح عملکرد	خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> بیان ویژگی‌های امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان 		<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با امام حسن عسکری (علیه السلام) به عنوان امام یازدهم شیعیان 	امامت، قرآن کریم
	خوب	<ul style="list-style-type: none"> ابراز علاقه به امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان 		<ul style="list-style-type: none"> احساس علاقه به امام حسن عسکری (علیه السلام) و اعمال و رفتار ایشان 	
	قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام) 	۱۱	<ul style="list-style-type: none"> تلاش برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام حسن عسکری (علیه السلام) 	
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> درک مفهوم پیام حدیث 		<ul style="list-style-type: none"> توانایی تفکر در پیام حدیث و درک ارتباط آن با موضوع درس 	
		<ul style="list-style-type: none"> نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌های امام حسن عسکری (علیه السلام) را به طور کامل ذکر می‌کند. ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری (علیه السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند. حدیث را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد. نمونه‌هایی از ویژگی‌های امام حسن عسکری (علیه السلام) را ذکر می‌کند. ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری (علیه السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در اغلب اوقات تلاش می‌کند. حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را با مثال توضیح می‌دهد. نمونه‌ای از ویژگی‌های امام حسن عسکری (علیه السلام) را ذکر می‌کند. ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری (علیه السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی‌های امام حسن عسکری (علیه السلام) را ذکر می‌کند. با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام حسن عسکری (علیه السلام)، برای الگو گرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان گاهی اوقات تلاش می‌کند. به کمک آموزگار حدیث را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 			

درمورد آشنایی پیامبران و ائمه اطهار با زبان‌های مختلف در منابع روایی شیعه چنین آمده است: ابوبصیر گوید: به امام موسی کاظم (علیه السلام) گفتم: قربانت، امام به چه نشانه‌ای شناخته می‌شود؟ امام کاظم (علیه السلام) در پاسخ فرمود: «به چند خصلت:

۱ با چیزی که از پدر درباره او [مانند نصّ بر او و سپردن علم امامت به او] اشاره دارد تا دلیل امامت باشد.

۲ هر چه از او پرسند جواب گوید و اگر در برابر او خاموش نشینند او خود آغاز سخن کند.

۳ می‌تواند از آینده خبر دهد.

۴ با مردم جهان به هر زبانی می‌تواند سخن کند و اهل هر زبانی می‌تواند با او بدون مترجم گفتگو کند.

سپس فرمود: هر که این خصال را ندارد امام نیست.^۱

با توجه به این روایت باید توجه داشت:

پیامبران و ائمه اطهار (علیهم السلام) دارای علم الهی هستند، به این معنا که به منبع اصلی علم که خداوند است متصل بوده و علوم خود را از خدا دریافت می‌کنند. بنابراین، زبان‌های مختلف در صورت پیش آمدن موقعیتی که نیاز به بیان آن بوده، مورد استفاده قرار گرفته است.

۱- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد، ج ۱، ص ۲۸۵، دار الکتب الإسلامية، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق؛ مجلسی، محمد باقر، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، محقق و مصحح: رسولی، سید هاشم، ج ۳، ص ۲۰۸، دارالکتب الإسلامية، تهران، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق

خورشید پشت ابر

توضیحات درس

آشنایی با حضرت «مهدی» علیه السلام و مطرح کردن نام و نقش و اثر او در جهان هستی و جهان اسلام، وظیفه فرد و گروه خاصی نیست؛ زیرا «مهدویت» اصلی عمیق و ریشه‌دار از اصول اسلامی به‌شمار می‌رود. «انتظار فرج» و درخواست ظهور حضرت، توصیه و ترغیب شد تا مؤمنین همواره چشم به راه او باشند و این تشویق تحقق همان پیوستگی روحی و وابستگی منتظران با رهبرشان است.

دانش‌آموزان دوره ابتدایی در موضوع امامت به ترتیب از پایه دوم در هر پایه با مشخصات و نمونه‌هایی از زندگی و رفتار سه امام آشنا شده‌اند. در این درس با ماجرای تولد امام مهدی علیه السلام و مشخصات ایشان به‌عنوان دوازدهمین پیشوا و امام زنده که در غیبت به سر می‌برد، آشنا می‌شوند. به‌دانش‌آموزان در این درس یادآوری می‌شود که امام زمان علیه السلام، به شیعیان توجه دارند و اگر چه ایشان ظاهر نیستند، ولی حاضر هستند؛ به‌همین دلیل امکان کمک گرفتن از ایشان در کارها وجود دارد.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت امام زمان علیه السلام (نیمه شعبان) یا روزهایی که مصادف با آغاز امامت ایشان است (نهم ربیع‌الاول) تدریس شود.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با امام مهدی علیه السلام، به عنوان دوازدهمین امام شیعه
- ۲ آشنایی با مشخصات امام زمان علیه السلام
- ۳ آشنایی با داستان تولد حضرت مهدی علیه السلام
- ۴ احساس علاقه به امام زمان علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان
- ۵ تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان علیه السلام
- ۶ آگاهی یافتن به زنده بودن حضرت مهدی علیه السلام، و اینکه ایشان امام زمان ما است که در غیبت به سر می‌برد
- ۷ درک و فهم نسبت به توجه و کمک امام زمان علیه السلام به شیعیان

مفاهیم کلیدی

امام زمان علیه السلام

دوازدهمین امام

حضرت مهدی علیه السلام

غیبت

پیشنهادهایی برای تدریس

- برای تدریس می‌توانید از فعالیت همخوانی کنیم آغاز کنید. دانش‌آموزان را آماده کنید که شعر را با آهنگ و لحن خاصی برای گروه‌های دیگر اجرا کنند. به دنبال آن از بچه‌ها بخواهید که معنی شعر را بیان کنند. هرچه می‌خواهند بگویند قرار نیست معنی خاصی از شعر داشته باشند در حد خودشان کافی است. جمع‌بندی معنی شعر و آنچه که برداشت کرده‌اند می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.
 - می‌توانید به دانش‌آموزان بگویید که به تقویم مراجعه و روز تولد امام زمان علیه السلام را پیدا کنند و بگویند چه روزی است و آیا اطلاعاتی از ایشان دارند یا خیر؟ اجازه دهید تا آنها خاطرات و صحبت‌های خودشان را بیان کنند و از آنها سؤال کنید اگر این جمعه بیاید شما چه کار می‌کنید....
 - در صورت امکان، با دادن یک شاخه گل نرگس یا تصویر آن در بدو ورود دانش‌آموزان به کلاس و ایجاد پرسش از علت دادن گل به آنها به خصوص گل نرگس ایجاد انگیزه کنید.
 - می‌توانید در یک برگه بنویسید «شاید این جمعه بیاید شاید» و آن را در پاکت نامه بگذارید و به دانش‌آموزان بدهید و بخواهید که در این مورد تحقیق کنند.
 - می‌توانید قبل از تدریس این درس برخی از خصایص و ویژگی‌های امام زمان علیه السلام را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و بخواهید در مورد فردی که مورد نظر است، اطلاعاتی جمع‌آوری کنند.
- به‌طور مثال:

اسم پدرشان حسن علیه السلام است

ایشان زمین را پراز عدل و داد می‌کنند پس از آنکه پراز ظلم و ستم شده باشد.

گذشت روزگار ایشان را پیر نمی‌کند.

ولادتش پنهانی است.

نهمین فرزند از فرزندان امام حسین علیه السلام است.

و

● در فعالیت برایم بگو دانش‌آموزان مطالب درس را جمع‌بندی می‌کنند. برای پاسخ به دلیل تشبیه امام زمان علیه السلام به «خورشید پشت ابر» و شباهت‌های میان این دو می‌توان گفت اگر چه نورافشانی خورشید از پشت ابر، کمتر خواهد بود؛ اما اولاً ابر گرفتگی فقط یکی از منافع آفتاب یعنی نورافشانی را کاهش می‌دهد، نه اینکه آن را از بین ببرد، ثانیاً خورشید منافع فراوانی دارد از جمله گرما و حرارت، که از پشت انبوه ابر غلیظ نیز به زمین می‌رسد؛ باد و باران، رویدن گیاهان و امثال آن از برکت تابش خورشید است و ابر گرفتگی در آن اثر مهمی ندارد؛ به اهمیت ترتیب آثار وجودی امام زمان علیه السلام از جهات گوناگون موجب آرامش و امنیت برای ساکنان زمین بوده، موجب دلگرمی می‌شود و هر نوع یأس و نوبدی را از معتقدان به حضرتش دور می‌کند و آنها را به آینده‌ای روشن و ارزشمند امیدوار می‌سازد. به عبارت دیگر وجود امام، نقطه اتکایی است برای بندگان خدا که در هنگام مواجهه با حوادث هولناک، به وی پناه ببرند و به عنوان پناهگاهی چاره ساز و آرام بخش از وجود امام منتفع گردند و به تلاش و کوشش خویش در راستای نیل به اهداف الهی و اسلامی ادامه دهند. توضیحات تکمیلی در این زمینه در بخش دانستنی‌های معلم ارائه شده است.

● دانش‌آموزان در فعالیت بگرد و پیدا کن ضمن آشنایی با چهار لقب مشهور امام زمان علیه السلام یعنی قائم، مهدی، ولی عصر و منصور و معانی آنها، با رنگ کردن جدول به عدد ۱۲ که اشاره به دوازدهمین امام است، می‌رسند.

● دانش‌آموزان در فعالیت کامل کنید با پر کردن خانه‌های جدول، به رمز آنکه نام پدر بزرگوار امام زمان علیه السلام است، دست می‌یابند.

● دانش‌آموزان در فعالیت بررسی کنید ضمن آشنایی با ویژگی‌های امام زمان علیه السلام، به شباهت ایشان از جهت تولد مخفیانه با حضرت موسی علیه السلام، طول عمر با حضرت نوح علیه السلام و زیبایی چهره با حضرت یوسف علیه السلام آگاهی می‌یابند و برخی شباهت از جمله طول عمر حضرت برای آنها تبیین می‌شود.

● هدف از انجام فعالیت به کار ببندیم تثبیت، توسعه و تعمیم مفاهیم بر اساس کاربست آموخته‌ها در موقعیت جدید است. یکی از موارد مهم دینی که مسلمانان وظیفه دارند آن را انجام دهند، عهد بستن با امام زمان علیه السلام به معنای تجدید کردن تمام اعتقادات و اطاعت، یاری، دفاع و حمایت از ایشان و التزام قلبی و رفتاری به این عهد تا هنگام مرگ است. اهمیت عهد بستن با امام زمان علیه السلام این است که با امام حی و حاضرمان بیعت می‌کنیم. خواندن دعای عهد در هر روز صبح هم به همین منظور است.

ارزشیابی

نکته مهم : معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
۱۲	<p>– آشنایی با ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small>، به عنوان امام دوازدهم شیعیان</p> <p>– آشنایی با داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small></p> <p>– آگاهی از زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان</p> <p>– احساس علاقه به امام زمان <small>علیه السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان</p> <p>– تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان <small>علیه السلام</small></p> <p>– آگاهی از توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان</p>	۱۲	<p>– بیان ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small>، به عنوان امام دوازدهم شیعیان</p> <p>– بیان داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small></p> <p>– ذکر زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان</p> <p>– اظهار علاقه به امام زمان <small>علیه السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان</p> <p>– تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان <small>علیه السلام</small></p> <p>– ذکر توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان</p>	<p>– ضمن بیان داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>، نمونه‌های متنوعی از ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small> را به عنوان امام دوازدهم شیعیان بیان می‌کند.</p> <p>– ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام زمان <small>علیه السلام</small>، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان همواره تلاش می‌کند.</p> <p>– ضمن ذکر زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان، درباره توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان توضیح می‌دهد.</p>
			<p>– اظهار علاقه به امام زمان <small>علیه السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان</p> <p>– تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان <small>علیه السلام</small></p> <p>– ذکر توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان</p>	<p>– ضمن بیان داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>، چند نمونه از ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small> را به عنوان امام دوازدهم شیعیان بیان می‌کند.</p> <p>– ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام زمان <small>علیه السلام</small>، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در غالب اوقات تلاش می‌کند.</p> <p>– ضمن ذکر زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان، درباره توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان مطالبی بیان می‌کند.</p>
			<p>– اظهار علاقه به امام زمان <small>علیه السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان</p> <p>– تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان <small>علیه السلام</small></p> <p>– ذکر توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان</p>	<p>– ضمن بیان داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>، نمونه‌ای از ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small> را به عنوان امام دوازدهم شیعیان بیان می‌کند.</p> <p>– ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام زمان <small>علیه السلام</small>، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در گاهی اوقات تلاش می‌کند.</p> <p>– ضمن ذکر زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان، به توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان اشاره می‌کند.</p>
			<p>– اظهار علاقه به امام زمان <small>علیه السلام</small> و اعمال و رفتار ایشان</p> <p>– تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام زمان <small>علیه السلام</small></p> <p>– ذکر توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان</p>	<p>– با کمک آموزگار ضمن بیان داستان تولد حضرت مهدی <small>علیه السلام</small>، نمونه‌ای از ویژگی‌ها و مشخصات امام زمان <small>علیه السلام</small> را به عنوان امام دوازدهم شیعیان بیان می‌کند.</p> <p>– با کمک معلم ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام زمان <small>علیه السلام</small>، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان در گاهی اوقات تلاش می‌کند.</p> <p>– با یاری آموزگار ضمن ذکر زنده بودن حضرت مهدی <small>علیه السلام</small> و غیبت ایشان، به توجه و کمک امام زمان <small>علیه السلام</small> به شیعیان اشاره می‌کند.</p>

۲ آیت الله جوادی آملی در باب دلیل تشبیه امام زمان علیه السلام به «خورشید پست ابر» و شباهت‌های میان این دو، می‌فرماید: «تشبیه امام به آفتاب و تشبیه غیبت امام به واقع شدن آفتاب پست ابر لطایف بسیاری در بردارد :

● خورشید در منظومه شمسی مرکزیت دارد و کرات و سیارات به دور او در حرکت‌اند، چنان‌که وجود گرمای حضرت حجت علیه السلام در نظام هستی مرکزیت دارد: بی‌قائه بقیت الدنیا و بیمنه رزق الراء و بوجوده ثبتت الأرض والسماء.

● خورشید در این مجموعه، منافع فراوانی دارد: ایجاد جاذبه، که مایه ثبات و بقای نظام است؛ گرما و حرارت، که از پست انبوه ابر غلیظ نیز به زمین می‌رسد؛ باد و باران، رویدن گیاهان و امثال آن از برکت تابش خورشید است و ابر گرفتگی در آن اثر مهمی ندارد. بله، نور افشانی از پست ابر، کمتر خواهد بود. بدین ترتیب ابر گرفتگی فقط یکی از منافع آفتاب — آن‌هم در برخی نقاط — را تقلیل می‌دهد، نه اینکه از بین ببرد.

● ابر، هرگز آفتاب را نمی‌پوشاند بلکه ما را می‌پوشاند، در نتیجه ما را از دیدن آن محروم می‌کند، نه آنکه در منفعت‌رسانی آن خلل ایجاد کند. چگونه می‌توان گفت کسی که عالم وجود در قبضه قدرت اوست و می‌تواند هر لحظه‌ای در هر جا حضور داشته باشد، غایب است؟

● آفتاب، لحظه‌ای از نورافشانی غفلت نمی‌کند. هر کس به اندازه ارتباطی که با خورشید دارد از نور آن بهره می‌برد و اگر بتواند همه موانع را کنار بزند و در برابر آفتاب بنشیند بهره کاملی می‌برد. چنان‌که حضرت ولی عصر علیه السلام مجرای فیض الهی است و از این جهت فرقی بین بندگان خدا نمی‌گذارد؛ لیکن هر کس به اندازه ارتباط خود مستفیض می‌شود.

● اگر این آفتاب پست ابر هم نباشد شدت سرما و تاریکی، زمین را غیر قابل سکونت خواهد کرد. اگر وجود گرمای آن حضرت در پس پرده غیبت نباشد سختی‌ها و تنگی‌های معیشت و کینه توزی دشمنان مجالی به شیعه نمی‌دهد. آن حضرت در توقیع مبارک خود به مرحوم شیخ مفید رحمته الله نوشته‌اند: ما در مراعات حال شما سهل انگار نیستیم و هرگز شما را فراموش نمی‌کنیم و گرنه سختی‌ها و تنگناهای فراوانی به شما می‌رسید و دشمنان، شما را نابود می‌کردند^۱.

درس ۱۳

کوچک‌های بزرگ

توضیحات درس

در فرهنگ اسلامی جایگاه انسان به عنوان یک شخص مسئول و امانت‌دار معرفی شده است. چنین انسانی باید در زندگی خود مقتصد باشد، «اقتصاد» یعنی میانه‌روی، اعتدال و حساب و کتاب را در زندگی رعایت کردن. چنین انسانی از استفاده نامطلوب و زیاده‌روی در امکانات و امانات الهی که در اختیار او است، گریزان است. دستور اسلام، استفاده کردن بهینه از نعمت‌ها است.

در درس «کوچک‌های بزرگ» تلاش شده از نمونه‌های محسوس و ملموس در زندگی روزمره دانش‌آموزان به عنوان مصادیقی در جهت معرفی اسراف استفاده شود. مواردی که به نظر کوچک می‌آیند ولی در واقع بسیار بزرگ هستند.

اهداف درس

- ۱ آشنایی با مفهوم اسراف و روش‌های پرهیز از آن
- ۲ تقویت نگرش منفی نسبت به اسراف
- ۳ تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی
- ۴ آشنایی با معانی و مصادیق اسراف
- ۵ آشنایی با فواید پرهیز از اسراف
- ۶ توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس

مفاهیم کلیدی

اسراف

صرفه‌جویی

مصرف درست

پیشنهادهایی برای تدریس

● برای تدریس بعضی از درس‌ها پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزی کنید شاید لازم باشد از اول سال آغاز کنید تا زمینه‌ها را فراهم کنید تا بتوانید آن درس را به‌خوبی تدریس کنید. برای این درس خیلی خوب است که روزی که کتاب‌های درسی در کلاس داده می‌شود از آنها بخواهید که کتاب‌های خود را جلد کنند و روی هر جلد کتاب خود عکس یک درخت را بکشند و سپس از آنها سؤال کنید که آیا می‌توان راهی پیدا کرد که هر سال میلیون‌ها جلد کتاب چاپ نشود؟ و آیا کتاب‌های درسی شما جزء اموال عمومی هستند یا خصوصی؟ به آنها بگویید که آیا می‌دانید هر سال آموزش و پرورش باید میلیون‌ها جلد کتاب چاپ کند و اگر هر سال کتاب را درست نگه دارید و به سال بعدی‌ها بدهید، در چاپ میلیون‌ها کتاب صرفه‌جویی خواهد شد و لازم نیست که درختان زیادی برای این مسئله قطع شوند. می‌توانید در مورد اینکه کاغذ از چه چیزی درست می‌شود یک کار تحقیقی بدهید و سپس از متن بالا استفاده و جمع‌بندی کنید. حتی می‌توانید این درس را در اوایل سال تدریس کنید تا دانش‌آموزان به اهمیت این موضوع مهم زودتر پی ببرند و در مصرف کاغذ، مداد و... صرفه‌جویی کنند.

● می‌توانید در شروع درس از آنها بخواهید که در گروه‌های خود بنویسند که اموال عمومی چه چیزهایی هستند؟ از گفته‌های آنها استفاده کنید و آنها را هدایت کنید تا آنچه در مدرسه استفاده می‌کنند را مورد توجه قرار دهند و بگویند نسبت به آنها چه وظایفی دارند و در یک برگه آنها را نوشته و به کلاس خود نصب کنند. می‌توانید در انجام این فعالیت آنها را برای مشاهده به قسمت‌های مختلف در مدرسه ببرید و به آنها بگویید که آنچه را که می‌بینند و فکر می‌کنند که جزء اموال عمومی است یادداشت کنند و علت آن را نیز بیان کنند. بازدید از تمام مدرسه به آنها کمک می‌کند که هدف این درس کاملاً در ذهن دانش‌آموزان شکل بگیرد. سپس آنها را هدایت کنید که به عنوان تکلیف آنچه را که از مسیر مدرسه تا خانه می‌بینند که جزء اموال عمومی است یادداشت و نحوه استفاده از آن را بیان کنند.

● یک روز قبل از تدریس برنامه‌ای را به آنها بدهید که ساعت هر کدام از برنامه‌ها در آن مشخص شده باشد. آن روز با تأخیر وارد کلاس شوید آنها حتماً به شما خواهند گفت که مقداری از ساعت رفته و ما نمی‌توانیم به طور کامل طبق برنامه‌ریزی پیش برویم. از آنها سؤال کنید که آیا زمان تلف شده هم اسراف است؟ بگذارید تا دانش‌آموزان در این رابطه صحبت کنند تا خود بفهمند که باید در استفاده از زمان و وقت صرفه‌جویی کرد و نباید اسراف کنیم.

● نمایشگاهی ترتیب دهید تا دانش‌آموزان از وسایل دور ریختنی خود استفاده کنند و وسایلی را که درست کرده‌اند در نمایشگاه ارائه دهند آنها می‌توانند با هدایت و راهنمایی شما وسایلی را درست کنند که بتوانند آنها را به فروش بگذارند.

● با توجه به ساختار داستانی درس می‌توانید از موضوع داستان استفاده کنید و توسط گروهی از دانش‌آموزان نمایشی اجرا کنید و بعد از نمایش از دانش‌آموزان بخواهید در مورد موضوع داستان صحبت کنند؛ با این روش می‌توانید وارد درس شوید.

● تمام فعالیت‌های درس هر کدام به تنهایی می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس این درس باشد.
 ● دانش‌آموزان در فعالیت برایم بگو با مصادیق دیگری از اسراف آشنا می‌شوند.
 ● در فعالیت گفت‌وگو کنید برای پاسخ به سؤال مطرح شده، دانش‌آموزان را به اسراف آب در آبخوری‌ها و دستشویی‌ها، استفاده بی‌مورد از کاغذ و گچ و وقت و... راهنمایی کنید.

● در فعالیت تدبیر کنیم دانش‌آموزان علاوه بر اسراف در مسائل مادی به اسراف در زمینه‌های معنوی مثل وقت و نیروی بینایی اشاره می‌کنند. از معلمان گرامی انتظار می‌رود بر مفهوم مصرف کردن بجا و به‌اندازه تأکید داشته باشند تا دانش‌آموزان فکر نکنند در تعطیلات جمعه یا تابستان چون درس و مدرسه ندارند پس مجاز هستند که برای بازی و... بدون محدودیت زمان بگذارند. برای آشنایی بیشتر با مفهوم درست مصرف کردن به مطالبی که در دانستنی‌های معلم ارائه شده است، توجه فرمایید.

● معلمان گرامی دانش‌آموزان را در فعالیت ببین و بگو هدایت کنند تا در این فعالیت از طریق تصویرخوانی و گفت‌وگو پیرامون تصاویر به تعمیق مطالب آموزش داده شده نائل شوند.

● در فعالیت بررسی کنید بر مفهوم بجا و به‌اندازه مصرف کردن هر چیز تأکید شود تا دانش‌آموزان فکر نکنند در تعطیلات جمعه یا تابستان چون درس و مدرسه ندارند پس مجاز هستند که برای بازی و... بدون محدودیت زمان بگذارند؛ به عبارت دیگر اگر چیزی زیاد هم بود ما مجاز به استفاده نادرست نیستیم. بنابراین اسراف فقط در کمبودها نباید مطرح شود بلکه اسراف در هر زمان و مکانی و چیزی نادرست است. مطالب تکمیلی در دانستنی‌های معلم ارائه شده است.

● در فعالیت با خانواده موارد اسراف در خانه مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش دانش‌آموزان پس از توجه به امور مختلف در خانه، مصادیق اسراف را پیدا و پیشنهادهایی برای رفع آن ارائه می‌کنند.

ارزشیابی

نکته مهم: معلمان گرامی جهت ارزشیابی این درس به توضیحات ارائه شده ذیل عنوان «ارزشیابی» در درس اول، قبل از جدول ارزشیابی، توجه فرمایید.

جدول ارزشیابی

سطوح عملکرد		شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
				اخلاق و آداب اسلامی، قرآن کریم
	خوب	۱۳	آشنایی با مفهوم اسراف آشنایی با مصادیق اسراف آشنایی با روش های پرهیز از اسراف تقویت نگرش منفی نسبت به اسراف آشنایی با فواید پرهیز از اسراف تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی	توانایی تفکر در پیام قرآنی و درک ارتباط آن با موضوع درس
	خوب		بیان مفهوم اسراف معرفی مصادیق اسراف بیان روش های پرهیز از اسراف بیان فواید پرهیز از اسراف	
	قابل قبول		تلاش برای پرهیز از اسراف در زندگی فردی و جمعی	
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر		درک مفهوم پیام قرآنی	
ضمین توضیح کامل از مفهوم اسراف، مصادیق متنوعی از اسراف را معرفی می کند. ضمین توضیح کامل فواید و روش های پرهیز از اسراف، برای پرهیز از اسراف همواره تلاش می کند. پیام قرآنی را می خواند و ضمین بیان مفهوم درباره آن با مثال توضیح می دهد. ضمین توضیح مفهوم اسراف، چند مصداق از اسراف را معرفی می کند. ضمین توضیح فواید و روش پرهیز از اسراف، برای پرهیز از اسراف در غالب اوقات تلاش می کند. پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را توضیح می دهد.				
ضمین بیان مفهوم اسراف مصداقی از اسراف را معرفی می کند. ضمین بیان فایده و روش پرهیز از اسراف، برای پرهیز از اسراف گاهی اوقات تلاش می کند. پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.				
به کمک آموزگار ضمین بیان مفهوم اسراف مصداقی از اسراف را معرفی می کند. با راهنمایی آموزگار ضمین بیان فایده و روش پرهیز از اسراف، برای پرهیز از اسراف گاهی اوقات تلاش می کند. به کمک آموزگار قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.				

۱ واژه اسراف از ریشه «سرف» و در لغت به معنی «تجاوز کردن و از حد گذشتن در هر کاری است که انسان انجام دهد» و در اصطلاح نیز به همین معنای عام استعمال می‌شود. یعنی به هر گونه زیاده‌روی در کمیت و کیفیت و بیهوده‌گرایی و اتلاف و مانند آن اطلاق می‌شود. در اسراف، مصرف کم و زیاد مورد نظر نیست بلکه منظور، مصرف بیجا و غیرمتعارف است، به تعبیر دیگر «اسراف» آن است که مال یا نعمت در غیر مورد خودش مصرف شود، هر چند کم باشد ولی اگر در مورد خاص خود صرف شود «اسراف» نیست، هر چند زیاد باشد.

۲ اسراف در مصرف، به گونه‌های مختلف نمایش داده می‌شود، از جمله:

- تضييع و اتلاف هرگونه شیء قابل استفاده.
- بدون استفاده گذاشتن هرگونه سرمایه.
- مصرف اشیا به نحوی که فایده مادی یا معنوی به بار نیآورد.
- مصرف بیش از میزان درآمد به نحوی که در شأن فرد نباشد؛ مانند خرید وسایل تزئینی برای کسی که توان تأمین معاش خود را ندارد؛ از همین رو امام صادق (علیه السلام) کسی را که برای مصرف بیش از درآمد خود، دست نیاز به سوی دیگران دراز کند، مسرف خوانده است.
- مصرف بیش از حد و افزون بر نیاز؛ مانند پرخوری.

افزون بر این موارد، هرگونه مصرف سرمایه در راه گناه نیز از دیدگاه دینی مصداق اسراف شمرده می‌شود.

۳ عوامل و ریشه‌های اسراف: در شکل‌گیری اسراف، عوامل متعددی تأثیر دارند، از جمله شهوت‌پرستی، غفلت از یاد خدا، روحیه ناسپاسی و کفران نعمت، خودکامگی، استعمار و سیطره‌جویی، عجب و خودبینی، ضعف باورهای دینی، کمبود شخصیت، ناآگاهی، طغیان و خود بزرگ بینی، ثروت‌های بادآورده، احساس بی‌نیازی، فساد اخلاقی، واگذاری مدیریت به افراد غیرمتخصص، تربیت مسرفانه در خانواده، عرضه نامرغوب اجناس، ارزان بودن بهای انرژی و سرمایه‌های ملی و

۴ راهکارهای پرهیز از اسراف

الف) آشنایی با پیامدهای زیان بار اسراف از جمله نابودی منابع مادی و معنوی، ارتکاب گناه، نابودی زمینه رشد و هدایت، خشم خداوند، محرومیت از رزق، اجابت نشدن دعا و

ب) تقویت ایمان و ارزش‌های اخلاقی از طریق دوام یاد خدا و انجام واجبات و مستحبات، اندیشیدن و

کسب معرفت بیشتر و خودسازی

ج) نظارت همگانی

د) توجه به نقش خانواده

- ه) دوری خواص از زندگی اشرافی
- و) معرفی الگوهای صرفه‌جویی و قناعت
- ز) اصلاح معیارهای رقابت
- ح) اصلاح الگوی مصرف

از دیگر راهکارهای مقابله با اسراف، می‌توان به تقویت عزت نفس، آگاهی دادن به مردم در زمینه پیامدهای اسراف، علاج خودبزرگ‌بینی، تعدیل ثروت‌های کلان از راه‌های شرعی و قانونی، مبارزه با فساد اخلاقی و اقتصادی و سیاسی، اصلاح قوانین غیرکارشناسی شده، واگذاری مدیریت به افراد متخصص و متعهد، اهمیت به جایگاه تربیت صحیح و معتدل در خانواده و عرضه صحیح سرمایه‌ها اشاره کرد.